

פרוטוקול מס' 5/א

מישיבת ועדת העבודה
מיום ד', כ' בטבת תשס"ז - 4.1.56
(בשעה 9.00)

חברי הוועדה:

נכח הו;

- ע. גובדיץ - היר"ר
- ב. אידלסון
- י. בן-אהרן
- ס. קלמר
- א. רימלט
- י. ריפתיין
- א. שוסטק

מוזמנים:

מר י. עילם - מנהל כללי של משרד העבודה
מר ד. טנא - מנהל אגף השיכון, משרד
העבודה

חסרו:

- י. א. אלמוגי
- א. בקר
- ה. ברגר
- ב. צ. הראל
- א. וילנסקה
- א. כהן
- ח. כיגורי-כהן

סדר-היום:

1. בעית היסול המעורות;
2. מצב החסוקה

היו"ר ע. גוברין:

פותח את הישיבה.

הכנסת העבירה אלינו את הדיון בענין תעסוקת הקשישים, אברר במשך השבוע את הבעיה הזאת ולאחר שאמסור לועדה את האינפורמציה, חוכל להחליט איך לפעול בענין זה.

בשבוע שעבר קיבלתי משלחת של הסטודנטים, אשר מסרו לי כי 1300 סטודנטים זקוקים לעבודה. קשה במיוחד מצבם של הסטודנטים הלומדים בקולטות למדעי הטבע, חקלאות וכדומה, אשר בגלל תנאי לימודיהם יש לארגן בשבילם עבודות מיוחדות. בינתיים הם נפגשו גם עם נציגי משרד העבודה, וכפי שהם הודיעו לי. אחמול הגיעו לסיכום מעודד על עזרה נוספת שתינתן להם ע"י משרד העבודה.

מר י. עילם:

בדרך-כלל מקבלים הסטודנטים בעונת החופש הודמנויות עבודה מכל מיני מקורות. הקושי הוא בעיקר בחקופת הלימודים. במשך שלושת חודשי החופש קיבלו הסטודנטים במיוחד, מלבד הסידור של לשכות העבודה, כ-9000 ימי עבודה. לגבי תקופת הלימודים הוסכם על 1000 ימי עבודה לחודש. בינתיים נתגלה שמספר הזקוקים לעבודה הוא גדול יותר משהיה בשנה החולפת, נוצר כאילו אינצידנט אשר מצא לו ביטוי גם בעתונות וגם בכרוז של מק"י. השבוע נפגשו נציגי משרד העבודה עם נציגי הסטודנטים והוסכם על 3000-4000 ימי עבודה לחודש, דבר שבהחלט מספק את המסגרת.

היו"ר ע. גוברין:

עלינו לדון על שני נושאים: 1. בעית חיסול המעברות; 2. מצב התעסוקה, נשמע עתה סקירה על שני הנושאים, ואח"כ נחליט על סדר הדיונים.

א. בעיית חיסול המעברות

מר ד. טנא:

כידוע, החליטו בשנת 1954 ובשנת 1955 על שתי תכניות שיכון בתכנית תלת-שנתית מס' 1 ומס' 2. בהתאם להחלטות הכנסת התחיל משרד העבודה בניצוץ שתי התכניות הללו, הכוללות 4 תפקידים: 1. חיסול המעברות; 2. שיכון העולים החדשים; 3. שיכון בהתיישבות; 4. שיכון עממי, ציבורי ומפעלי שיכון שונים, כגון: שיכון צבא הקבע, שיכון הנכים, שיכון עובדי המדינה וכו'.

ל-4 התפקידים הנ"ל הקציבה הכנסת סכום של 124,490,000 ל"י. כאשר החלטנו בניצוץ שתי התכניות הללו, עמדה בפנינו השאלה, אם נפעל במסגרת החקציב הנ"ל לפי מספר יחידות דיור, או לפי כמות הלירות המוקצבות. לפי דיוני הממשלה והכנסת היה ברור שעלינו לפעול במסגרת החקציב, לפי כמות הלירות ולא לפי מספר היחידות, ומעיקרון זה נבעו מסקנות.

אני רוצה להצטמצם בסקירה זו רק בסעיף חיסול המעברות. לפי התכנית היתה אפשרות לבנות, לשם חיסול המעברות, כ-11,500 יחידות דיור, אם להביא בחשבון עודפים מהשנים הקודמות, התכנית המקורית נתנה אפשרות לבנות 13,300 יחידות דיור.

עם התחלת ביצוע התכנית היו במעברות כ-17,500 משפחות, ופה עלי לצייין, כי מעברה העומדת לחיסול היא מעברה של בדונים או פחונים, לא בכללו בתכנית זו שכונות הצריפונים.

שהיו בהן קרוב ל-16,000 משפחות, והמבנים של מחנות הצבא הבריטי, שהיו בהם קרוב ל-4,000 משפחות. למשפחות אלו יש אפשרות להגיע לשיכון דרך מפעל החיסכון לבנין, ויש לציין לחבה כי מתוך 9000 המשפחות (חוץ מ-5000 משפחות בהתיישבות) חנרשמו עד היום למפעל החיסכון לבנין ישנם 2500 חושבי צריפונים או המבנים של מחנות הצבא הבריטי, שהתחילו לחסוך ככספים לשם שיכון.

עלי גם לציין, כי מספר המשפחות במעברות הזקוקות לשיכון אינו קבוע, הוא משתנה, כל זמן שאננו מגיעים לחיסולן המוחלט. אנחנו רושמים לשיכון אך ורק את המשפחות, ואיננו רושמים את הרווקים והבודדים, כך שכל חתונה יוצרת משפחה חדשה ומגדילה את הנוקקים לשיכון. ישנם חושבי מעברות, בעיקר האשכנזים, שעוברים לגור אצל קרוביהם, שגם הם לרוב עולים חדשים, אך אינם מותרים על זכותם לשיכון. אנחנו מביימים את הזכות לשיכון לצעירים מתושבי המעברות אשר יוצאים לשירות צבא וחוזרים כנשואים, מסחננים למעברות גם עולים שעזבו את מושביהם, אליהם העוברים ישר מהאניה. בגלל החופעות הנ"ל איננו יכולים לעשות חשבון אוטומטי של מספר יחידות הדיור הדרושות לשם חיסול המעברות.

בינתים החברר כי מהסכום המקצב לחיסול המעברות ישנה אפשרות לבנות רק 11,300 יחידות דיור, ולא 13,300 יחידות דיור לפי התכנית, מפני שמיזם קבלת התכנית ועד היום חלה עליה של 18% בהוצאות הבנייה, בגלל המסים שהכנסת הסילה על חמרי הבנין ובגלל העלאת שר העבודה.

בניית השיכון לתושבי המעברות נעשית בשתי צורות: 1. בנייה מסלית, הניתנת לתושבי המעברה בחנאי שכירות; 2. בנייה ע"י חברות שיכון, המיכרות את הידירות לתושבי המעברה, אשר משלמים רק חלק מהמחיר במזומנים, על חלק מקבלים משכנתא מכספי הממשלה וחלק מוספות החברות. לגבי הדרך השניה, בגלל מצבם הכלכלי הירוד של תושבי המעברות צריך היה להגדיל את אחוז המשכנתא המסלית ובמספר מקרים לקנות את המבנים מחברות השיכון על-מנת להשכירם לתושבי המעברות, דבר שאף הוא גרם להקטנת מספר יחידות הדיור שהיה באפשרות הממשלה, להקים

ב-1 בדצמבר 1955 היו במעברות 9127 משפחות לעומת 17,500 משפחות שהיו במעברות עם החלת התכנית. עם סיום התכנית בשנת 1956 - והסיום הריאלי של הבנייה יהיה לפני חורף 1956 - ישארו במעברות רק 4890 משפחות. על-מנת לחסל את הברזנים והפחונים בלבד דרושות עוד 6000 יחידות דיור.

חוץ מהברזנים שדובר עליהם, ישנם פחונים ב-3 מקומות המיועדים לקליטת עלייה חדשה: בקריית-שמונה, בבית-שאן ובבית-שמש. הסוכנות היהודית החליטה בימים אלה להקים עוד 2000 פחונים חדשים, על מנת לקלוט עלייה חדשה. בענין הקליטה החדשה המחשבה היא להגיע מחדש להקמת מעברות פחונים בארץ, לא באותם המקומות שהן צמצאות עכשיו, אלא במקומות הקליטה בשטחי הפיתוח של הארץ. מובן שבכמה מושבים חדשים, שהקימונו בשנה האחרונה, ישנן משפחות הגרות עדיין בפחונים. מלבדן יש לכל המשפחות בטושבים בחים בנינים.

לשם חיסול מעברות הברזנים והפחונים יש צורך לבנות עוד 6000 יחידות דיור ב-20 מקומות בארץ, ולשם כך דרוש הקצב של 24 מיליון ל"י. אנו מעריין / ל-25% מהמשפחות תהיה אפשרות לרכוש את הידירות. לשאר המשפחות, שמצבן הכלכלי הוא ירוד למדי, נצטרך לספק ידירות בחנאי שכירות נוחים.

ע.ע.

במידה שאני מכיר את המחזבות הראשונות על התקציב לשינה הכספית החדשה, יח לי חזרה לגבי מעיף חיטול המעברות, שיצטרך לספק 3 מטרות: 1. תקציב בסכום של 55 מיליון ל"י - עודף ההתחייבות של התקציב התלת-שנתי הקיים; 2. תקציב לקליטת העליה החדשה; 3. תקציב להמסך חיטול המעברות, אם לא יקבעו שכל בעל דירה גדולה יצטרך לשאת בהוצאות הקליטה, אינני מאמין שנוכל להמשיך בחיטול המעברות.

היו"ר ע. גוברין:
אמנם הכנסת העבירה אלינו לדיון רק את בעיית חיטול המעברות, אולם אני מציע שנדון בהודמנוח זו גם על בעיות השיכון לקליטת העליה החדשה.

מר י. עילם:
אני מציע לוועדה לדון בישיבה הנאה על בעיות השיכון לקליטת העליה החדשה, ורק אחר-כך לקבל מסקנות גם בקשר לחיטול המעברות.

א. שומסק:
אני מבקש לקבל בישיבה הנאה תמונה ברורה כמה אנשים היו בצריפונים ובברדונים, כמה מהם חוטלו וכמה נשארו. אני מציע גם לערוך פעם טיור בכמה מעברות, על-מנת לראות את הדברים הלכה למעשה.

מר ד. טנא:
אמסור לוועדה בכתב את הפרטים שביקש חבר-הכנסת שומסק.

הוחלט לדון בישיבה הנאה על בעיות השיכון לקליטת העליה החדשה, ואח"כ לקבל מסקנות גם בקשר לבעיית חיטול המעברות.

ב. מצב התעסוקה

מר י. עילם:
אני רוצה לקשור את הנושא החדש בכמה הערות אל הנושא הקודם.

כדי לחסל את מעברות הברונים והפחונים, שכונות הצריפים, המבנים של מחנות הצנא הבריטי ומסכנות העוני, שישבים בהם גם עולים חדשים וגם דוחיקים, יש צורך בבניית שיכונים בקצב מהיר במשך שנים רצופות, דבר הדורש כסף רב.

האנשים הבקיאים בכלכלה גירטים ששיכון הוא גורם אינפלציוני, ואם באים להאיט את קצב הבנייה, יש בכך כדי להשפיע על כל מערכות העבודה בארץ, כי הבנייה היא ההזדמנות הרצינית ביותר של תעסוקה, ובמידה שמתמעטת העבודה בבנין, גדל חוסר העבודה למרות שהשיכון יקר והוא מתייקר והולך - הן בכוח ההוצאות האפקטיביות והן בכוח ההיטלים שהוטלו על החסרים - הוא גותן את יום העבודה הזול ביותר, פרט ליום עבודה ביעור ועבודות דומות. יום עבודה בבנין עולה החצי מיום עבודה בכביש, שהחייקר בגלל ההכרח לכונן את העבודה. יום עבודה ביעור עולה למעלה מ-10 ל"י; יום עבודה בבנין עולה כמעט 30 ל"י, אך למעשה הוא עולה רק קרוב ל-15 ל"י, כי על כל אדם העובד במגרש הבנין עובד עוד אדם בתעשיית החסרים, בהגהלת העבודה, במחצות, בנגרות, במסגרות וכו'. יום עבודה בחיקון כביש עולה 15 ל"י ויום עבודה בסלילת כביש חדש עולה 25-40 ל"י.

4.1.56

מאחר שאגף השיכון מצמצם רק בביצוע תכנית הבנייה החלח-שנחית 1 ו-2 ואינו מרחיב את פעולתו, משפיע הדבר על העסקתם של פועלי הבניין והעובדים הקשורים בהם, וזה מורגש בראש וראשונה באיזורים המאוכלסים. אם מצב זה ימשך, יאם חושפע מכך גם הבנייה הפרטית - הגבר האבטלה במקצוע הבניין, בו בזמן שצרכי הארץ, הבטחוניים והכלכליים, מחייבים הגברת מלאכת השיכון. צמצום הבנייה גם יצמצם את ייצורם של בתי-החרושת למלט, דבר שיגרום לאבטלה של כמה מאות פועלים. מלבד זאת, המלט הוא אחד החמרים החשובים ביותר לבטחון הארץ, ולא היה רצוי לצמצם את ייצורו. הוא הדין במוצרים של בית-החרושת "יובל-גד".

מה שהחמיר ביותר את מצב התעסוקה הוא ריבוי הגשמים ורציפותם. כידוע, בכוח פעילות מסויימת בחגים החקלאות הצלחנו, יותר מאשר לפני כמה שנים, לגשור על פני העונות ולהקטין את העונות הטעות לסיטואציות חולפות וקצרות. אם לפני ארבע שנים היו כל מושבות ההדרים בטלות באביב מעבודה, משהו היה מתעורר בקיץ ובאוגוסט היה שוב מצב חמור - ע"י יצירת עבודות עונתיות אחרות קיימת היום בעיית האבטלה במושבות רק ביוני ובמקרים מסויימים רק במשך שבועות מעטים, כל באוגוסט, ספטמבר, אוקטובר ובמחצית נובמבר מופיעות הזדמנויות עבודה אחרות: הבציר, איסוף הבטנים וקטיף הכותנה.

כאמור, הקושי שנוצר בשטח התעסוקה בא בגלל עונת הגשמים המוקדמת והרצופה. בחודש דצמבר הפעיל משרד העבודה, בכוח החקציבים שלו, תעסוקה ל-10 אלפים איש ביום בכל חלקי הארץ - להוציא את ההתיישבות החדשה - וכ-7000 ימי עבודה בחגים ההתיישבות נכפרי העבודה, אולם בגלל הגשמים לא נוצלו כל ימי העבודה, גם הקטיף, שצריך היה להתחיל בקנה מידה רציני, התנהל בקנה מידה מצומצם, גם כן בגלל הגשמים. גם עבודת הבניין הופרעה בגלל חוסר אפשרות לצאת לעבודה בחוץ.

כידוע, היו כל סידורי העבודה מתארגנים על בסיס של חליפין. ספטמבר 1955, כמה שבועות לפני פסח, דאגנו להרבות בהזדמנויות תעסוקה לרשומים בלשכות, על-מנת שלפחות במשך תקופה זו יעבדו באופן רצוף. הקטיף בשנה יעברה, כבר בפעם השניה, היה בנוי על כך שהפועלים עובדים באופן רצוף, מלבד ימי הגשמים, דבר שהעלה את פריזון העבודה. דאגנו גם לעבודה רצופה בכל איזורי הפיתוח.

עד אחרי אוגוסט קיימנו תעסוקה רצופה. אחר-כך העסקנו את האנשים בעבודות חקלאיות עונתיות, מטרה שהקדמנו לה סכומי כסף גדולים. עד נובמבר סיפקנו עבודה רצופה לכל הרוצה בה. ארגון התעסוקה בהיקף כה גדול, מתוך חשבון של יום עבודה זול עד כמה שאפשר, אינו דבר פשוט כל-כך, ובמקרים מסויימים ריבוי הפעלת עבודות גורם הפסדים לארץ ומשפיע לרעה על היחס לעבודה.

אם יהיו כמה שבועות של מזג אוויר נוח, ירד מספר המובטלים באופן ניכר. אם בשבוע השני של דצמבר הגיע מספר המובטלים הרשומים בלשכה, מלבד נייער וערבים, ל-18,000, בשבוע שלאחריו הוא ירד ל-14,000, בשבוע שעבר ירד ל-13,000 ואני סבור שהשבוע הוא יעמוד על 11,000 - בגלל עונת הקטיף ובגלל דאגתנו לעבודה רצופה.

ברצוני עוד להדגיש, כי כל העבודות

שמשרד העבודה היה מארגן בשנת 1954 ובחדשים הראשונים של שנת 1955 היו בנויות על שכר דחק. שכר הדחק היה בראשית 1954 - 4.100 ל"י; עם ביטול הסובסידיות הוא עלה ל-4.450 ל"י; אחר-כך קבענו לסוג

מסויים של עבודות, הכשרת הקרקע ויעור, שכר חקלאי כיוון שהמרכז החקלאי קבע אחרו בשעתו ושהוא נמוך רק במקצת מהשכר החקלאי הרגיל אבל צמוד לאינדקס - 4,700 ל"י. בשביל עבודות ניקוז זילמנו שכר חקלאי רגיל - 5,460 ל"י.

השנה בוטל שכר הדחק ובשביל רוב סוגי העבודה משלמים שכר חקלאי רגיל, העומד על 5,600 ל"י ליום, בעוד שהשכר החקלאי המיוחד, הצמוד לאינדקס, עומד על 4,900 ל"י. בעד כ-70% של העבודות משלמים שכר גבוה, ורק על כ-30% מהעבודות משלמים שכר חקלאי מיוחד, הצמוד לאינדקס.

הוחלט לקיים את הישיבה הבאה ביום ד'
11.1.56 בשעה 8.30 על סדר-היום:
1. דיון על מצב התעסוקה;
2. דיון על בעיות השיכון.

(הישיבה נועלה בשעה 11.10)